

ПРОГРАМ РАДА¹**ISS/KS C025****Сиво, темперовано и нодуларно ливено гвожђе**

Овај програм рада усвојен је на седници комисије која је одржана у периоду од 8. октобра до 15. октобра 2013. године, а одобрио га је Стручни савет за опште области стандардизације на седници која је одржана дописним путем (преписком) у периоду од 18. децембра до 25. децембра 2013. године.

Увод

Стручни рад Института за стандардизацију Србије (у даљем тексту: Институт) у појединачним областима стандардизације одвија се у комисијама за стандарде и сродне документе (у даљем тексту: комисије за стандарде), које су основна техничка радна тела. По потреби, ради извршавања појединих задатака из својих делокруга, комисије за стандарде могу образовати радне групе, као и друга стална и повремена радна тела.

На основу члана 78. и 79. Статута Института и тачке 4. *Интерних правила стандардизације – Део 2: Образовање и рад комисија за стандарде*, Комисија за стандарде KS C025, *Сиво, темперовано и нодуларно ливено гвожђе*, припрема стандарде из области облика и мера, техничких захтева за сиво, темперовано, нодуларно и сирово ливено гвожђе и производе од ливеног гвожђа.

Комисија за стандарде KS C025, *Сиво, темперовано и нодуларно ливено гвожђе*, образована је Решењем број 290/16-21-01/2012 од 20. септембра 2012. године, на основу Предлога одлуке за образовање комисије за стандарде и сродне документе коју је донео Стручни савет за опште области стандардизације бр. 1865/50-20-02/2012 од 19. јула 2012. године. У складу са тачком 1. Решења о образовању комисије за стандарде и сродне документе, област рада Комисије за стандарде је стандардизација у области сивог, темперованог и нодуларног ливеног гвожђа. Комисија прати рад Техничког комитета ISO/TC 25, *Ливено и сирово гвожђе*, Међународне организације за стандардизацију (ISO) и Техничког комитета CEN/TC 190, *Ливарство*, Европског комитета за стандардизацију (CEN).

1. Пословно окружење**1.1 Опис пословног окружења**

Стандарди који се доносе у оквиру ове комисије односе се на све врсте ливеног и сировог гвожђа. Ту су и стандарди за испитивање без разарања у ливарству (радиографско, ултразвучно, испитивање магнетским честицама, пенетрантско испитивање), затим стандарди из система за означавање ливеног гвожђа, сиво, темперовано, нодуларно, аустемперовано ливено гвожђе са кугластим графитом, заваривање ливеног гвожђа, микроструктура ливеног гвожђа, опрема за израду једнократних модела код поступка прецизног ливења, технички захтеви за испоруку одливака и други. Стандарди су усаглашени (хармонизовани) са европским стандардима.

---

¹ Приликом превођења на енглески језик треба користити израз „business plan“.

Велики број стандарда које доноси ова комисија везан је за Директиву за опрему под притиском 97/23/ЕС (PED).

У контексту настојања Републике Србије да се што пре интегрише у Европску унију, у току је процес усаглашавања националног законодавства са европским, који се врши преузимањем директива Новог приступа ЕУ и усаглашавањем (хармонизовањем) српских стандарда са европским (EN), уз истовремено повлачење националних стандарда за исте предмете стандардизације, који су у супротности са европским.

Задатак комисије за стандарде Института јесте да врши усаглашавање српских стандарда са европским стандардима, и то преузимањем европских стандарда као националних, а посебно европских стандарда који су у директној вези са имплементацијом директива Новог приступа. Осим тога, приликом преузимања европских као српских стандарда морају се повући сви национални стандарди који се односе на исте области стандардизације.

Заинтересоване стране у области рада ове комисије су:

1. релевантни органи државне и локалне управе,
2. универзитети,
3. произвођачи ливеног гвожђа,
4. произвођачи сировина,
5. лабораторије за испитивање,
6. корисници услуга,
7. индустрија,
8. остале заинтересоване стране.

1.2 Квантитативни показатељи пословног окружења

Према статистичким подацима индекса раста производње, у претходним годинама је највећи раст у односу на републички просек (међу осталим гранама) имала производња основних метала, захваљујући, углавном, рекордном расту производње гвожђа и челика. У 2012. години овде није забележен раст, али су га имале остале гране, и то знатно изнад индустријског просека.

У спољнотрговинској размени, гране Удружења за руднике метала, црну и обојену металургију у укупном извозу учествују са око 25 %, а у укупном увозу са око 10 %. Овом разменом остварују позитиван салдо. Неколико предузећа из овог удружења налази се међу првих 10 на листи извозника Републике Србије.

Према подацима Републичког завода за статистику за 2011. годину (индустријска производња по производима), производња сировог гвожђа, челика и феролегура износила је 5 621 204 тоне, остала примарна прерада гвожђа и челика, производња феролегура износила је 1 172 тоне, ливење гвожђа износило је 47 676 тона, а сирово гвожђе у примарним облицима 1 197 693 тоне.

Стандарди из надлежности Комисије KS C025 користе се у пословном окружењу Србије. Стандарди, техничке спецификације и технички извештаји чине основу за производне и комерцијалне послове. Пошто су стандарди из надлежности Комисије KS C025 у релативно широкој употреби,

неопходно је њихово редовно преиспитивање и одржавање. Сукцесивни развој нових метода испитивања или побољшање постојећих налаже додатно и континуирано праћење тржишта ради понуде одговарајућих савремених стандарда. Корисници објављених и будућих стандарда и сродних докумената које ће објавити Комисија KS C025 су представници индустрије, као и института, универзитета, лабораторија за испитивање, акредитованих лабораторија, релевантних министарстава која доносе прописе итд. Комисија за стандарде KS C025 суочава се са све већим захтевима за преузимање међународних и европских стандарда у оквиру свог делокруга рада.

1.3 Захтеви тржишта

Основни правац рада Комисије за стандарде KS C025 јесте да прати тржишне трендове и непрекидно ради на преиспитивању и одржавању, као и доношењу нових стандарда из свог делокруга рада.

1.4 Аспекти животне средине

Активности чије обављање утиче на животну средину обухватају све захтеве (сталне или привремене) којима се мењају и/или могу променити стања и услови у животној средини:

1. У производњи сировог гвожђа и челика (примарно или секундарно топљење) укључујући континуално ливење са капацитетом који прелази 2,5 t/h.

2. Ливнице црне металургије са производним капацитетом преко 20 t на дан.

Потребно је поштовати важеће прописе и друге захтеве повезане са препознатљивим аспектима заштите животне средине. С обзиром на то да је у програму рада Комисије предвиђено и доношење националних стандарда који утврђују одређене параметре који се баве утицајима животне средине, доношење националних стандарда из ове области и примена стандарда могу за резултат имати повратни ефекат у односу на заштиту животне средине кроз рационализацију ових утицаја и средстава заштите.

2 Очекиване користи од рада Комисије

Стандарди донесени у оквиру комисије KS C025 јесу стандарди из области сивог, темперованог и нодуларног ливеног гвожђа: облик и мере, технички захтеви за сиво, темперовано, нодуларно и сирово ливено гвожђе и производе од ливеног гвожђа.

Очекивани резултати рада Комисије су:

- усаглашавање националних стандарда са европским и међународним стандардима;
- подршка националном законодавству;
- олакшавање веза између произвођача, потрошача и органа надлежних за контролисање и испитивање.

Кроз примену српских стандарда који за основу имају европске стандарде очекује се да се изврши рационализација средстава и материјала који се користе у овој области и истовремено испуне битни захтеви у погледу безбедности и сигурности производа, тако да на тај начин израђени производи буду конкурентни у погледу квалитета на европском тржишту.

Применом српских стандарда из ове области, такође, очекује се унапређење нивоа квалитета производа и услуга домаћих произвођача, као и проходност на европском тржишту, на којем до сада нису имали запаженију присутност. Ово се односи и на земље региона у којима се очекује усвајање директива Новог приступа.

Такође, примена ових стандарда обезбедиће здраву конкуренцију домаћих и страних фирми и на домаћем тржишту, што ће довести до уравнотежења цена и односа цена–квалитет у корист купаца као крајњих корисника.

Све акредитоване лабораторије, као и оне у поступку акредитације за испитивање сировина и производа од гвожђа и челика, као и све остале лабораторије за испитивање ливеног гвожђа на територији Републике Србије, у свом раду морају да користе националне, европске и међународне стандарде, што им Комисија KS C025, *Сиво, темперовано и нодуларно ливено гвожђе* кроз свој рад омогућава.

3 Заинтересоване стране

Комисију за стандарде KS C025 чине експерти из индустрије и института. Све заинтересоване стране у Републици Србији позване су да узму учешће у раду ове комисије, уз обезбеђење равноправног учешћа и заступљености свих заинтересованих страна. Могуће је и учешће у статусу посматрача, под одређеним условима који су утврђени *Интерним правилима стандардизације – Део 2: Образовање и рад комисија за стандарде и сродне документе*.

4 Циљеви и стратегије за остваривање циљева Комисије

4.1 Дефинисани циљеви

1. Усвајање приоритетних стандарда из области сивог, темперованог и нодуларног ливеног гвожђа на начин предвиђен *Интерним правилима стандардизације – Део 1: Доношење, објављивање, одржавање, преиспитивање и повлачење српских стандарда и сродних докумената*.
2. Усаглашавање националних са европским стандардима њиховим преиспитивањем и доношењем одлуке о повлачењу оних стандарда који су у супротности са европским.
3. Заступање националних интереса у области рада Комисије пред одговарајућим европским и међународним комитетима за стандардизацију путем учествовања српских стручњака и експерата у раду ових техничких комитета.

4.2 Стратегије за остваривање циљева

Остваривање циљева Комисије KS C025 заснива се на дефинисању приоритета рада Комисије, а то су преузимање и усвајање европских стандарда и праћење рада Техничког комитета CEN/TC 190, *Ливарство* Европског комитета за стандардизацију (CEN). У случају када не постоје европски стандарди и сродни документи из области рада Комисије за стандарде, ова комисија може

да донесе одлуку о преузимању међународних стандарда и сродних докумената Техничког комитета ISO/TC 25, *Ливено и сирово гвожђе*.

Тенденција је превођење што већег броја стандарда на српски језик, при чему предност имају хармонизовани стандарди. Највиши приоритет даје се стандардима под мандатом у оквиру директива.

У процесу имплементације стандарда неопходна је сарадња и координација са активностима Министарства привреде, као и преиспитивање и повлачење постојећих и доношење нових правилника који уређују ову област.

Овај програм рада је отворен и може да се допуњује и ревидира према потребама рада Комисије.

5 Фактори који могу утицати на испуњење и имплементацију програма рада

- Непостојање одговарајућих националних стандарда на српском језику изискује додатне напоре и средства који су ван области рада Комисије за стандарде и Института.
- Недостатак финансијских средстава онемогућава обезбеђење одговарајућих превода и упућује на преузимање стандарда методом проглашавања, што умањује значај ових стандарда у пословном окружењу.
- Недовољно учешће стручњака на доношењу српских стандарда.
- Нередовно долажење чланова комисије на седнице, што може довести до одступања од плана доношења стандарда.
- Незаинтересованост стручне јавности за учешће у јавној расправи и достављање примедби у вези са предлозима нацрта српских стандарда који се стављају на јавну расправу.

6 План активности

Активности Комисије KS C025 у наредних пет година треба ускладити са годишњим плановима рада, при чему је потребно спровести и следеће:

- покренути ревизију стандарда (одредити датуме преиспитивања) за 2013. годину и, ако је потребно, почети ревизију када се промени технологија, или извршити потребне модификације;
- покренути усвајање стандарда на српском језику већ усвојених српских стандарда методом проглашавања или прештампавања, као и пратити рад техничких комитета CEN/TC 190 и ISO/TC 25;
- наставити са усвајањем стандарда на српском језику према потребама заинтересованих страна за 2014. годину и, ако је потребно, почети ревизију или извршити потребне модификације;

- наставити са усвајањем стандарда на српском језику према потребама заинтересованих страна, као и са преиспитивањем стандарда за 2015. годину и, ако је потребно, почети ревизију или извршити потребне модификације;
- наставити са усвајањем стандарда на српском језику према потребама заинтересованих страна, као и са преиспитивањем стандарда за 2016. годину и, ако је потребно, почети ревизију или извршити потребне модификације;
- наставити са усвајањем стандарда на српском језику према потребама заинтересованих страна, као и са преиспитивањем стандарда за 2017. годину и, ако је потребно, почети ревизију или извршити потребне модификације.

7 Корисни линкови за све наведене активности

Постојећи или будући чланови Комисије могу се информисати о стандардима из ове области преко следећих линкова:

<http://www.iss.rs/>

<http://www.cen.eu/cen/Sectors/TechnicalCommitteesWorkshops/CENTechnicalCommittees/Pages/Standards.aspx?param=6171&title=Foundry%20technology>

http://www.iso.org/iso/home/standards_development/list_of_iso_technical_committees/iso_technical_committee.htm?commid=47206